

зрелостта (ретроспективен прогляд, еволюція, постиження и перспективи) // Съпоставително езикознание. – 2011. - Кн. 2. – С. 5 – 19; 4. *Железарова Р.* Съдържание на годишнини XXI – XXX (1996 – 2005) на списание "Съпоставително езикознание" // Съпоставително езикознание. – 2006 (XXXI). – № 2. – С. 120 – 160; 5. *Иванчев С.* [Уводна статия] // Бюлетин за съпоставително изследване на българския език с други езици. – 1976. – № 1. – С. 3 – 6.

Проф. Паламарчук О.Л., доц. Чмир О.Р.

**Рецензія на монографію Ілони Гwoждж-Шевченко
«Футуризм у чеському літературному пейзажі»
(Iłona Gwoźdź-Szewczenko. Futuryzm w czeskim pejzażu literackim. –
Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2009)**

Сутнісний смисл авангардизму – новаторський, бунтарський дух стосовно стереотипів творчості, епатаж публіки новими, нетрадиційними формами в ім'я руйнування старих, догматизованих цінностей. Чеський літературний авангард 20-30-х рр. ХХ ст. характеризувався зусиллями, спрямованими на подолання кордонів мистецтва, на мовне й формальне експериментування та представив широкату палітру напрямків, течій і мистецьких угруповань. Однак, у чеському літературознавстві загальноприйнятою є думка, що футуризм відсутній у чеському історико-літературному дискурсі.

У цьому сенсі дуже цікавим і новаторським є монографічне дослідження польської славістки Ілони Гwoждж-Шевченко «Футуризм у чеському літературному пейзажі», яке вийшло друком у видавництві Вроцлавського університету в 2009-му році. У книжці запропоновано новий ракурс погляду на авангардистські інтенції в Чехії початку ХХ ст. та зроблено спробу довести присутність футуризму в чеській літературі. Перший розділ присвячено осягненню основних соціокультурних і художньо-творчих проблем авангарду та картині культурного життя країни періоду Першої республіки. Наголос робиться на проблематиці специфічного сприйняття футуризму тогочасною чеською літературно-критичною думкою. У другому розділі окреслено способи презентації футуризму в чеській періодиці. Крізь призму праць публіцистичного та літературно-критичного профілю досліджено не лише адаптацію футуризму на чеському ґрунті, але і специфіку перцепції цього напрямку в чеському літературно-мистецькому середовищі. На означення особливої чеської інтерпретації футуризму авторка вживає визначення «парафутуризм».

У третій, основній частині наукової розвідки охоплено широке коло літературознавчих проблем – специфіка футуризму у європейських і слов'янських країнах, ідеологічні проєкції світоглядної платформи футуризму та їхні національні прояви, вплив футуризму на створення програм чеського авангарду. Присутність футуризму в чеській літературі досліджується в трьох площинах: філософсько-світоглядній, літературно-поетологічній, а також мистецько-естетичній. Розглядаючи питання зв'язку чеського авангардизму з естетикою європейського футуризму, дослідниця звертається до мистецької програми так званого передвоєнного авангарду, зокрема до публіцистично-літературної діяльності С.К.Неуманна, представника цивілізму та анархізму в чеській поезії початку ХХ ст. Поетичний доробок С.К.Неуманна, на думку авторки, виразно кореспондує з футуристичною мистецькою практикою, а в його теоретичних розробках відчутний вплив програми італійського футуризму.

Футуризм, на відміну від модернізму, де панували ідеї конструювання космосу та концепція високого мистецтва, стверджував пафос деструкції, нігілістичне ставлення до будь-яких цінностей, настрої плебсу та рефлексії вулиці. Ці та інші засадничі риси футуристичного світогляду дослідниця знаходить в поезії представників чеської пролетарської літератури. Авторка доводить вплив на неї російського футуризму, в першу чергу творчості В.Маяковського. На думку дослідниці, дискурс пролетарської поезії несе в собі як палімпсест скритий імпульс, запозичений від іншої системи, якою є саме футуризм. Незважаючи на те, що представники цієї течії офіційно заперечували принципи футуризму, чеська пролетарська поезія використала код цього напрямку та сформулювала на його базі власну сильно ідеологізовану поетологічну систему.

Наступний підрозділ праці присвячено зображально-виражальним особливостям віршів та безпосередньому аналізу типологічних рис поетичних текстів авторів мистецького угруповання «Дев'ятсил». К.Тейге, теоретик та найактивніший глашатай угруповання, назвав футуризм трендом, який не відповідає вимогам нового мистецтва та оголосив його кінцевою формою розвитку старих, вичерпаних і неактуальних мистецьких тенденцій. Члени угруповання, не визнаючи власну інспірацію футуризмом, все ж-таки, як доводить дослідниця, достатньо черпали з його естетичних засад, а невдовзі переглянули власне ставлення до цього напрямку. Відображення засад футуризму у художній творчості письменників «Дев'ятсилу» розглядається авторкою у контексті історико-генетичних, порівняльних і смислових характеристик. На прикладі поезії чеських авторів у книжці

реконструюються оригінальні художні структури – моделі текстової реальності, створені під впливом італійського (Ф.Т.Марінетті) та російського (В.Маяковський) футуризму. Концепція дослідження спрямована як на виявлення загальних рис футуризму у творчості європейських, російських і чеських авторів, так і виокремлення національно-самобутнього в художніх формах і поезиці чеських письменників.

Пропонуючи переоцінити та реінтерпретувати існуючі погляди на присутність футуризму в чеському літературному авангарді, Ілона Гвождж-Шевченко переконливо доводить значення футуристичного світогляду для створення атмосфери мистецького життя Чехословацької Республіки 1920-30-х рр. «Специфічну присутність» футуризму в чеській літературі вона підтверджує аналізом творчості С.К.Неуманна, представників чеської пролетарської поезії і письменників авангардного угруповання «Дев'ятсил».

Сучасний критичний дискурс визначає необхідність адекватного сприйняття історико-літературних процесів ХХ ст. і, відповідно, нового витлумачення їх художнього відтворення. Звісно, запропонований матеріал не претендує на абсолютність і закінченість або на остаточну відповідь на порушене питання – він швидше є дискусійною пропозицією на шляху наближення до істини. Навіть якщо деякі положення праці можуть здаватися не дуже переконливими, вони спонукають до подальшого наукового пошуку та творчої полеміки.

Праця Ілони Гвождж-Шевченко має теоретичне та історико-літературне спрямування, виконана відповідно до сучасних концепцій філологічної думки, в практиці вищої школи може бути використана в процесі вивчення курсів з історії слов'янських літератур. Книжка «Футуризм у чеському літературному пейзажі» зацікавить не лише студентів і викладачів філологічного профілю, фахівців у галузі слов'янського літературознавства та культурології, а й усіх, хто цікавиться поезією та красним письменством зарубіжних слов'ян.

Доц. Палій О.П.